

11. La educacion social. Conferencia dada en el Sindicato Obrero Catolico del Escorial el 15 de enero de 1919 por el profesor Luis Huerta, de la Facultad Internacional de Paidologia de Bruselas y excelente maestro español. *La Escuela Moderna*. 1919. № 330, marzo. P. 201–217.
12. Ecos del pais. Bilbao. *Diario de Madrid*. Miercoles 6 de abril de 1910. № 21, año I. P. 2.
13. Educacion social. *El Liberal*. Madrid, Lunes 9 de mayo de 1910. № 11147, año XXXII. P. 3.
14. Conferencia en el Ateneo. *El Universo*. Madrid, Sabado 31 marzo de 1917. № 7689, año XVIII. P. 3.
15. Para hoy. Ateneo. *El Liberal*. Madrid, Martes 20 de marzo de 1917. № 13640, año XXXIX. P. 3.
16. Sartou y Baquero J. Las instituciones de educacion social. Conferencia de Don Jose Sartou y Baquero pronunciada en la sesion publica de 8 de febrero de 1918. Madrid: Establecimiento Tipografico de Jaime Rates, 1918. 43 p.
17. Obra de educacion social. Conferencias para niños. *La Epoca*. Domingo 30 de enero de 1910. № 21.290, año LXII. P. 3.
18. Luzuriaga L. Al pueblo no se le educa. I. Las escuelas disminuyen. *España*. 1915. № 5, 26 de febrero, año I. P. 2–3.
19. Luzuriaga L. El socialismo y la escuela. *España*. 1915. № 14, 30 de abril, año I. P. 6.

Ольга Коваленко

ЦИФРОВІ ІНСТРУМЕНТИ У ВИКЛАДАННІ ГЕНДЕРНОЇ ІСТОРІЇ СТАРОДАВНЬОЇ ГРЕЦІЇ ТА РИМУ

Цифрові інструменти відіграють важливу роль у сучасному освітньому процесі у вищій школі. Їх використання переслідує подвійну мету. З одного боку, цифрові інструменти спрямовані на те, щоб полегшити як процес викладання, так і процес засвоєння знань. Водночас у процесі використання цифрових інструментів на заняттях відбувається формування та вдосконалення цифрових навичок здобувачів освіти, що є одним із важливих завдань української системи вищої освіти.

Особливої актуальності використання цифрових інструментів у процесі викладання набуває в умовах дистанційного та змішаного навчання, адже вони можуть допомогти організувати та провести заняття з максимальною ефективністю, оскільки «цифрові інструменти є знаряддям для освітньої діяльності, що передбачає зміни можливостей пізнання та навіть появу нових форм мислення» [4, с. 7].

Мета статті полягає в аналізі можливостей використання цифрових інструментів у викладанні гендерної історії Стародавньої Греції та Риму.

Тема використання цифрових інструментів в освітньому процесі, зважаючи на її актуальність, перебуває у фокусі уваги багатьох дослідників. Так, різним її аспектам присвячені студії О. Гринь, О. Гончарової, А. Гуралюка, Р. Гуревича, М. Кадемїї, В. Кобисі, А. Леня, М. Москалюка, Н. Опушко, Т. Паски, Ю. Скиби, Н. Цишляк та ін.

Насьогодні існує чимало цифрових інструментів, які мають різне призначення та функціонал. Так, класифікації цифрових інструментів схарактеризовані у дослідженні Ю. Скиби. Він, зокрема, зазначає, що цифрові інструменти роблять навчання «більш доступним і диференційованим, підвищують залученість студентів, організовують їхню інтерактивну співпрацю, спрощують процес управління освітнім процесом» [7, с. 152].

Цифрові інструменти відіграють важливу роль і у викладанні гендерної історії Стародавньої Греції та Риму.

Поняття «гендерна історія» має різні трактування у сучасній світовій та вітчизняній науці. У цілому, гендерна історія «вивчає минуле з точки зору гендеру», а її предметом є історична ретроспектива гендерних відносин, починаючи з найдавніших часів до сучасності» [1, с. 301].

Гендерна історія звертає увагу на «відносини й статус жінки і чоловіка, їхнє соціальне життя та життєвий досвід, набуття й реалізацію ними соціально-рольових характеристик і особливостей» [1, с. 301] та сприяє «переосмисленню місця, ролі, активності, волевиявлення й самореалізації чоловіків і жінок у змінних історичних умовах соціального буття певної епохи, усвідомленню гендеру як принципу практичного реконструювання сучасного суспільства» [2, с. 748].

За умов дистанційного або змішаного навчання особлива роль сьогодні відводиться освітнім платформам (наприклад, Moodle, Google Class) та інструментам для організації відео конференцій (Zoom, Microsoft Teams, Google Meet).

Важливу роль у викладанні гендерної історії Стародавньої Греції та Риму відіграє візуалізація, зокрема презентації. Цифрові інструменти (наприклад, PowerPoint, Google Slides, Canva, Visme, Genially, Prezi тощо) дозволяють зробити презентацію максимально ефективною, поєднуючи «текстову, графічну та мультимедійну інформацію, що робить матеріал більш доступним і зрозумілим для слухачів» [6, с. 94].

Демонстрація презентацій під час лекційних занять допомагає проілюструвати розповідь та візуалізувати історичний матеріал. Завдяки презентаціям, створеним за допомогою сучасних цифрових інструментів, можна проаналізувати деталі давньогрецького вазопису, на якому часто зображали жінок, зайнятих домашнім господарством, міфологічні сюжети, сцени повсякденного життя. Це дає можливість побачити різницю у соціальних ролях жінок та чоловіків у давньогрецьких полісах. Презентації дозволяють розглянути зразки давньогрецьких та давньоримських скульптур і проаналізувати тогочасні уявлення про канони жіночої та чоловічої краси, простежити формування гендерних стереотипів щодо зовнішності, зрозуміти, як мистецтво відображало становище жінок і чоловіків у суспільстві. Цифрові інструменти для створення презентацій дозволяють збільшувати потрібні фрагменти зображень, використовувати анімації, додавати фрагменти відео тощо.

Підготовка презентації за допомогою цифрових інструментів може бути частиною домашнього завдання або елементом проєктної роботи. Так, при вивченні гендерної історії Стародавньої Греції та Риму здобувачам освіти можна дати завдання підготувати презентацію на тему «Видатні жінки Стародавньої Греції та Риму», «Жінки-філософині Стародавньої Греції та Риму», «Гендерні стереотипи у давньогрецькій міфології/скульптурі/вазописі», «Жіночі/чоловічі образи на давньоримських фресках», «Жінки у Стародавніх Афінах та Спарті: порівняльний

аналіз» тощо. Це вчить роботі з візуальними джерелами та їх аналізу, критичному мисленню. Наприклад, здобувачі освіти можуть проаналізувати біографію видатної жінки часів античності, підібрати її зображення, фрагменти джерел, у яких вона згадується, і оформити за допомогою цифрових інструментів результати цього дослідницького проєкту у вигляді презентації, інтерактивного плакату або колажу.

Підготовка презентації на тему «Гендерні стереотипи в образотворчому мистецтві Греції та Риму: спільне та відмінне» дасть змогу за допомогою сучасних цифрових інструментів відзначити різницю у підходах щодо зображення жінок та чоловіків у мистецтві. Створення презентації на тему «Жіноча та чоловіча освіта у Стародавній Греції/Римі» сприятиме розумінню особливостей гендерної сегрегації в освітній сфері та її наслідків.

Цифрові інструменти полегшують аналіз культурної спадщини давніх греків та римлян, допомагаючи здобувачам освіти виявити «відображені у ній гендерні ролі, гендерні стереотипи та упередження» [5, с. 100]. Однією з корисних функцій, яка зараз активно використовується у цифрових інструментах для створення презентацій, є можливість працювати над нею у режимі спільної роботи, тому такі цифрові інструменти підходять для роботи в парах або групах.

Ефективним при викладанні гендерної історії Стародавньої Греції та Риму є також використання цифрових інструментів для створення віртуальних дошок (наприклад, Padlet, Miro, WhiteboardFox тощо). Наразі існує багато подібних ресурсів, які мають широкий функціонал. Є віртуальні дошки для малювання, для зберігання різних нотаток і матеріалів, для спільної роботи, для створення плакатів тощо [3, с. 403]. Деякі з них зручно використовувати для записів під час заняття, інші – для демонстрації зображень або для виконання завдань.

Цифрові інструменти для створення віртуальних дошок також підходять як для роботи безпосередньо на занятті, так і у процесі підготовки до нього, при виконанні самостійної та проєктної роботи.

На віртуальній дошці можна розмістити зображення та біографії видатних жінок, важливі для розуміння становища жінок у Стародавній Греції та Римі факти. У процесі обговорення студенти можуть додавати на дошку свої коментарі та аргументи на користь своєї точки зору, відповідати на питання.

Завдяки можливості переміщувати пости на віртуальній дошці, їх можна групувати за певними ознаками, розміщувати в рядки або стовпчики. Наприклад, на віртуальній дошці можна розмістити імена давньогрецьких мислителів та попросити перенести на праву половину тих, хто був за, а на ліву тих, хто був проти розширення прав жінок.

В якості фону віртуальної дошки можна завантажити мапу Давньої Греції або Римської держави та запропонувати студентам розмістити видатних жінок на зображеннях тих регіонів, звідки вони походили. Це може допомогти виявити регіональні особливості у становищі жінок у ті часи.

На віртуальній дошці можна розмістити фрагменти текстів історичних джерел, порівняти ставлення авторів до жінок та чоловіків, а студенти можуть написати свої думки з приводу того, чому певні античні автори саме таким чином ставилися до жінок. Цю вправу можна використовувати і для формування вміння помічати у тексті мовні гендерні упередження.

При вивченні теми «Жінки у Стародавній Спарті» здобувачі освіти можуть створити спільну віртуальну дошку та зібрати на ній свідчення про становище

жінок у Спарті з історичних джерел або ж різні трактування істориками причин того, чому становище жінок у Спарті відрізнялося від їхнього становища в інших давньогрецьких полісах.

Деякі цифрові інструменти (наприклад, Padlet, Canva тощо) також дають можливість створювати «лінії часу», на яких можна позначати роки життя видатних жінок, намагаючись простежити, в які періоди їх було більше. Можна також позначати час прийняття законів, які обмежували чи, навпаки, розширювали права жінок, співвідносити час їхнього прийняття з певними подіями в історії грецьких держав чи Стародавнього Риму, аналізувати еволюцію законодавства.

Цифрові інструменти для створення інтелект-карт (інші назви – ментальні карти, карти думок, mind maps), такі як Coogler, MindMup, Draw.io, також можуть бути корисними при викладанні гендерної історії Стародавньої Греції та Риму. Вони допомагають структурувати інформацію, виокремлювати головне, підходять для «мозкового штурму», дають можливість впорядкувати думки, розмістити основні ідеї, ключові факти, імена, назви, які потім можна буде переглядати для повторення та закріплення знань. Так, на інтелект-карту «Богині давньогрецького пантеону» можна наносити імена та характеристики цих персонажів. На інтелект-карті «Особливості становища жінок у Стародавньому Римі» варто розмістити основні факти, які формують розуміння ролі жінок у давньоримському суспільстві, їхні економічні та політичні права. Створення інтелект-карти «Жінки-філософині та їхні погляди» допоможе схарактеризувати науковий доробок відомих нам представниць цієї науки.

Загалом, віртуальні дошки й інтелект-карти допомагають зробити освітній процес більш ефективним «через візуалізацію, взаємодію і спільну діяльність» [6, с. 96]. Поєднання теоретичних знань з практичними дослідницькими завданнями з використанням сучасних цифрових інструментів здатне сприяти підвищенню дослідницької компетенції здобувачів освіти [8, с. 9].

В якості цифрових інструментів зворотного зв'язку, перевірки знань та опитування (з можливістю анонімно висловити свою точку зору) варто використовувати Kahoot, Mentimeter, Quizizz, LearningApps. Завдяки ігровій формі, ці інструменти підходять для актуалізації знань та зміцнення мотивації до навчання.

Перспективним напрямком є використання цифрових інструментів на базі технології штучного інтелекту. Можна виокремити інструменти, «які працюють на базі штучного інтелекту, тобто використовують його як основний механізм для виконання своїх завдань (ChatGPT, Gemini, DALL·E) та ті, що мають лише вбудовані функції, які допомагають покращувати окремі процеси, як-от автоматичне структурування контенту чи дизайн-рекомендації» [6, с. 97]. Ці інструменти допомагають «автоматизувати рутинні завдання, створення навчальних матеріалів, перевірку тестів, або генерування візуального контенту, що значно економить час педагога» [6, с. 97]. Зважаючи на різноманіття ресурсів на базі ШІ, аналіз можливостей їх використання потребує окремих досліджень.

Таким чином, існує велика кількість різноманітних цифрових інструментів з широким функціоналом, які здатні зробити викладання гендерної історії Стародавньої Греції та Риму більш цікавим та ефективним, сприяти формуванню цифрових навичок та критичного мислення здобувачів освіти.

Список використаних джерел

1. Аніщук Н.В. Зв'язок гендерної історії та історії України. *Вчені записки Таврійського Національного Університету імені В.І. Вернадського. Серія: Історичні науки*. 2023. Том 34 (73). № 1. С. 300 – 304.
2. Аніщук Н.В., Горяга О.В. Взаємодія гендерної історії з історією держави і права. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 6. С. 748 – 750.
3. Гарна С., Щербатюк В. Використання віртуальних інтерактивних дошок під час дистанційного та змішаного навчання. *Міжнародний науковий журнал «Грааль науки»*. 2023. № 23. С. 402 – 404.
4. Гуревич Р., Кобися В., Кобися А., Кізім С., Куцак Л., Опушко Н. Використання цифрових сервісів та інструментів у професійній підготовці майбутніх учителів. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. 2022. Вип. 64. С. 5 – 22.
5. Коваленко О. Гендерна проблематика у викладанні курсу «Історія Стародавньої Греції та Риму». *Матеріали науково-практичної конференції «Восьмі Фльорівські читання»*. Чернігів, 2023. С. 97 – 102.
6. Москалюк М.М., Лень А.В. Цифрові технології та їх роль у вивченні історії. *Електронне наукове фахове видання «Відкрите освітнє е-середовище сучасного університету»*. 2025. № 18. С. 92 – 102.
7. Скиба Ю. Класифікація цифрових інструментів для підтримки освітнього процесу у вищій школі. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. 2025. Том 84. № 3. С. 150 – 161.
8. Hryn O., Domanova H., Pavlenko L., Striliuk O., Shara L. (2024). Developing research competence in students through the study of socio-humanitarian subjects. *Multidisciplinary Reviews*. 2024. № 8. P. 1 – 10.

Олександр Кондратенко

ТРАНСФОРМАЦІЯ РОЛІ ВЧИТЕЛЯ ІСТОРІЇ В ЕПОХУ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ: ТИПОЛОГІЯ ТА ХАРАКТЕРИСТИКА НОВИХ ПРОФЕСІЙНИХ ФУНКЦІЙ

Стрімке поширення генеративного штучного інтелекту (ШІ) докорінно змінює освітній ландшафт, ставлячи під сумнів традиційні педагогічні підходи. Роль вчителя історії, що історично базувалася на трансляції верифікованих знань та інтерпретацій, виявляється особливо вразливою. Системи ШІ здатні миттєво обробляти величезні масиви інформації, генерувати текстові та візуальні матеріали, що імітують історичні джерела, та навіть створювати персоналізовані навчальні плани [11, с. 12]. Це трансформує класичну дихотомію «вчитель-учень» у складнішу динаміку «вчитель-ШІ-учень» [11, с. 3].

Традиційна модель викладання, де вчитель є головним джерелом інформації, втрачає свою ефективність. Водночас зростають ризики, пов'язані з використанням ШІ учнями: поширення дезінформації через «галюцинації» моделей, зміцнення упереджень, закладених в алгоритмах, зниження здатності до самостійного аналізу [10]. Опитування вчителів у країнах Азії та Європи показує, що попри визнання